

ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Юлія Коломієць, студентка ступеня вищої освіти магістра

*Науковий керівник: Н.Л. Франчук, кандидат педагогічних наук, старший викладач
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)*

THE GAME AS A MEANS OF FORMING COGNITIVE ACTIVITY YOUNGER PUPILS AT UKRAINIAN LANGUAGE

Julia Kolomiets, a master student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті окреслено можливості використання дидактичних ігор на уроках української мови в початковій школі з метою активізації пізнавальної активності учнів.

Ключові слова: початкова школа, навчання, пізнавальна активність, українська мова, дидактичні ігри.

Abstract. The article describes the possibilities of using didactic games in the Ukrainian language lessons in elementary school in order to activate the cognitive activity of students.

Key words: elementary school, teaching, cognitive activity, Ukrainian language, didactic games.

Реалізація принципу активності в навчально-пізнавальному процесі набуває особливого значення в період розбудови демократичної, національно відродженої освіти України. Від якості учіння залежить результат навчання, розвитку і виховання особистості, максимальна реалізація її потенційних можливостей, адже навчання й виховання носять діяльнісний характер.

Для молодших школярів один з головних мотивів навчання – прагнення до активної участі (колективної чи індивідуальної) у корисній діяльності класу, завдяки якій вони утверджують себе на певному соціальному ступені становлення свого маленького колективу. Д. Ельконін стверджував, молодший шкільний вік «багатий прихованими можливостями розвитку, які важливо своєчасно помітити й підтримати. Основи багатьох психічних якостей особистості закладаються і культивуються в цьому віці, тому особлива увага повинна бути спрямована на виявлення резервів розвитку учнів, які сприяють у подальшому успішному навчанню» [13, с. 53].

Ігрова діяльність – природний її вид, властивий учням молодшого шкільного віку. Гра викликає напруження емоційних і розумових сил вихованців, передбачає прийняття оптимального рішення, миттєвої реакції на навчальне завдання. Педагогічне значення гри полягає в тому, що в ній формується індивід як суб'єкт діяльності. Відчуття рівності, атмосфера захопленості й радості, невичерпний інтерес до ігрового завдання дають дітям можливість подолати скутість, виявити кмітливість. Знання, набуті розумовими зусиллями, значно міцніші, ніж одержані в готовому вигляді. Специфіка гри в тому, що діти отримують задоволення при напруженій пізнавальній діяльності й максимально засвоюють запропонований матеріал.

Сучасний урок української мови неможливий без значних розумових дій, він вимагає від учнів максимальної концентрації уваги і напруження психічних процесів. Застосування ігор дозволяє зберегти інтерес до навчального матеріалу і високу працездатність вихованців у ході уроку. Різноманітні лінгвістичні ігри та цікаві вправи дають можливість у захоплюючій формі розвивати, збагачувати мовлення учнів, поглиблювати знання, закріплювати вивчений на уроках української мови матеріал.

Василь Сухомлинський радив приділяти велику увагу «елементарній грамотності» учнів. Однак найрізноманітніших вправ, в яких потрібні орфограми часто повторюються, для опанування грамотністю, на думку вченого, недостатньо. «Ще раз підкреслюємо, – писав

В. Сухомлинський, – дуже велике значення має ігровий матеріал у процесі навчання» [10, с. 446]. Розв'язування цікавих завдань з мови не тільки вимагає від школяра кмітливості, гнучкості розуму, але й змушує повторювати вивчене, заглядати в словник, в додаткову літературу. Все це, безумовно, збуджує інтерес до мови, сприяє збагаченню лексичного запасу, запам'ятовуванню норм і правил літературної вимови та письма.

Великий лексичний матеріал неодноразово можна використовувати в настільних мовних іграх (мовне доміно, орфографічна гра з таблицею, орфографічне лото тощо) та цікавих вправах. Багаторазове сприймання «важких» слів, з яких складено ігри, розвиває зорову пам'ять і закріплює в ній їх графічні образи. Лексичний матеріал для ігор потрібно брати з орієнтацією на підручники того чи іншого класу. До ребусів і кросвордів необхідно вводити слова, правопис яких програма рекомендує запам'ятати.

На думку О. Савченко, у структурі уроку місце гри, її тривалість визначаються завданнями уроку і змістом самої гри [9]. Оптимальними способами використання ігрової діяльності в системі уроків є наступні: весь урок будується як сюжетно-рольова гра (наприклад, «відвідування» учнями уроків граматики у лісовій школі, виконання завдань мудрої Сови); під час уроку як його структурний елемент; під час уроку кілька разів створюються ігрові ситуації (за допомогою казкового персонажа, іграшки тощо).

Неодмінною умовою проведення лінгвістичних навчальних ігор є те, що учитель не має права залишати непоміченими і невиправленими мовні та мовленнєві помилки під час ігор. Адже, як легко й міцно засвоюються орфограми, нові слова в ігровій обстановці, так само засвоюються і помилкові написання. Якщо ж учитель не братиме участі в грі, він повинен забезпечити ведучого контрольним матеріалом – аркушем з можливими правильними відповідями, «ходами» тощо. Знайомлячи учнів з грою, особливу увагу звертають на з'ясування умов гри і завдань. Особливістю мовних ігор є те, що в кожному разі наводять кілька прикладів. Тільки переконавшись, що завдання і умови гри зрозумілі кожному учаснику, можна розпочинати ту чи іншу гру, цікаву вправу.

Гру на уроках української мови можна розглядати як навчально-мовленнєву ситуацію, при розв'язанні якої діти набувають позитивний досвід мовленнєвого спілкування. З погляду організації словесного матеріалу гра являє собою мовленнєву тренувальну вправу: відбувається розвиток слухових сприймань, слуховий контроль, розширюється словниковий запас учнів тощо. Проте не можна припускати, щоб дидактична гра перетворювалась у самоціль, у розвагу. Вона залишається засобом інтенсифікації уроку лише тоді, коли педагогічно спрямована. Використання ігрових дидактичних ситуацій допомагає школярам засвоїти мовний матеріал, сформувані мовні та мовленнєві навички й уміння, дає можливість уникнути перевантаження учнів і створює підґрунтя для ефективного опанування навчального матеріалу.

Лінгвістичні ігри бувають різні за кількістю учасників (фронтальні, групові, індивідуальні), за складністю розумових дій (на розпізнавання, репродуктивні, репродуктивно-варіативні, творчі), за формою проведення (предметні, рухливі). Однак вони не повинні бути тривалими, адже розумове й емоційне напруження також виснажує дітей.

Використання дидактичних ігор можливе на усіх етапах початкової мовної освіти: і в період навчання грамоти, і в період формування елементарних лінгвістичних уявлень. Навчальні мовні ігри спонукають до активної мовленнєвої діяльності, стимулюють інтерес до опанування рідною мовою. Активність дітей під час проведення ігор досить висока, вони дають школярам змогу якнайповніше виявити себе.

Отже, на уроках української мови необхідно створювати таке середовище, яке б найбільш ефективно організовувало і правильно спрямовувало пізнавальну активність учнів. Таким середовищем найчастіше виступають дидактичні ігри.

Список використаних джерел:

1. Демченко О. П. Формування у майбутніх учителів уміння створювати виховуючі ситуації : інноваційний підхід / О. П. Демченко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць : у 2-х част. / редкол.: І. А. Зязюн (голова) та

- ін. ; АПН України, Інститут педагогіки і психології професійної освіти, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. – Київ-Вінниця :Вінниця, 2002. – Ч.2. – С. 39-43
2. Комарівська Н. Методичні аспекти застосування цікавої граматики на уроках рідної мови в початковій школі / Н. Комарівська // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : Збірник наукових праць. – Вип. 41 / Редкол. В.І.Шахов (голова) та ін. – Вінниця : ТОВ Нілан ЛТД, 2014. – с. 46-51.
 3. Лазаренко Н. Збагачення словника молодших школярів прикметниками / Наталія Лазаренко // Початкова школа. – 1999. – № 1. – С. 14-17.
 4. Лазаренко Н. І. Розвиток пізнавальної активності першокласників у період навчання грамоти / Н.І.Лазаренко // Початкова школа. – 1999. – № 5. – С.13-16.
 5. Лазаренко Н. Культура мовлення як невід’ємна складова ключових компетентностей сучасного педагога / Н. І. Лазаренко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство) : Збірник наукових праць / [гол.ред. Н. Л. Іваницька]. – Вінниця : ТОВ «Фірма «Планер», 2016. – Вип.23. – С.36-42.
 6. Лазаренко Н. І. Формування у молодших школярів поняття про слово у взаємозв’язку його лексичних та граматичних значень : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.02 «Методика викладання (української мови)» / Н. І. Лазаренко. – К., 1993. – 24 с.
 7. Лапшина І.М. Дослідження аспектів підготовки майбутніх учителів початкових класів до проведення інтегрованих занять з молодшими школярами / І.М.Лапшина // Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті сучасних освітніх парадигм: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв / за ред. О.А.Голюк. – Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2017. – С.25-29.
 8. Родюк Н.Ю., Голюк О.А. Шляхи ефективного формування діалогічного мовлення учнів на уроках навчання грамоти / Н.Ю. Родюк, О.А.Голюк // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Старобільськ, 2019. – № 3 (326) травень. – С. 64-74.
 9. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи / О. Я. Савченко. – Київ : Абрис, 1997. – 415 с.
 10. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в 5-ти томах / В.О.Сухомлинський. – Т.2. – К. : Рад. школа, 1976. – 670 с.
 11. Технології творчого розвитку молодших школярів на уроках галузі «Мови та літератури» : Інформаційне видання для здобувачів ступеня вищої освіти магістра / Укл. І.М.Лапшина, Н.Ю.Родюк. – Вінниця : ВДПУ, 2018. – 60 с.
 12. Шарагова Н. В. Ігри та цікаві вправи з української мови / Н.В.Шагова // Розкажіть онуку. – 2005. – Вересень (№19-20). – С. 15-17.
 13. Эльконин Д. Б. Избранные психологические труды / Д.Б. Эльконин. – М.: Педагогика, 1989. – 560 с.
 14. Kolesnik K.A. Psychology of interpersonal relationships of preschool age in a team / K.A. Kolesnik // Imperatives of civil society development in promoting national competitiveness: Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference. Volume I, December 13-14, 2018. – Batumi, Georgia: Publishing House «Kalmosani», 2018. – P.229-231.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТРУДОВИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ОРГАНІЗОВАНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Світлана Костюк, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: К.Л.Крутій, доктор педагогічних наук, професор

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR FORMING LABOR SKILLS IN CHILDREN OF PRESCHOOL AGENCY IN ORGANIZED ACTIVITIES

Svitlana Kostyuk, master's student

Vynnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

***Анотація.** У статті досліджено теоретичні питання формування трудових навичок у старших дошкільників. Розкрито роль та методичну цінність створення педагогічних умов для формування трудових навичок у дітей. Визначено вплив дорослих та потенційні можливості організованої діяльності на формування трудових навичок у дошкільників.*

***Ключові слова:** діти старшого дошкільного віку, трудові навички, організована діяльність.*